

Telegraful Român

Apare Marția, Joia și Sâmbăta

ABONAMENTUL:

Pe un an 24 coroane.

Pe șase luni 12 cor. — Pe trei luni 6 cor.

Abonamente și inserțiunile să se adreseze Administrației zărilor „Telegraful Român”, Sibiu, str. Măcelarilor 45.

Correspondențele

să se adreseze Redacției „Telegraful Român”, str. Măcelarilor Nr. 45. Scrierile nefrancate se refuză. — Articolele nepublicabile nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Un șir cu litere mărunte pentru întâia oară 30 fl., pentru a doua și a treia oară câte 20 fl.
Pentru inserate mai mari după învoială.

Maghiarii și românii

IV

Dar relațiile de veacuri ale maghiarilor cu principatele române au lăsat urme adânci și neperitoare în conștiința și istoria culturii poporului român din Ardeal. Voievozii români în toți timpii și în toate împrejurările au fost sprijinitorii așezămintelor creștine și de cultură în țările vecine, în întreaga peninsulă balcanică, ba chiar și în Asia mică până la Ierusalim. Cu atât mai mult când era vorba de frați de același sânge și de aceeași lege: câte biserici și mănăstiri n-au fost întemeiate de domnii Țării românești și ai Moldovei în orașele și satele din Ardeal? Câte din ele nu primiau mile domnești, în bani și în natură, și alte ajutoare?

Astfel din timpul când Ștefan cel mare, voievod Moldovei, era stăpânul castelului Ciceș (Cicso), căruia aparțineau 60 de comune, datează mănăstirea și episcopia Vadului (Rev-Koistor) din comitatul Solnocului interior. O mănăstire cu episcopie s'a înființat între 1508—1522, pe când părcălabii domnilor români stăpneau castelul Ștrâmțului, în Geogail de sus, Fel-Diod.¹ Zamfira fiica lui Moise Vodă al Munteniei (1529—1530), care posedă domeniul Vințul de jos, mărițiindu-se în Ardeal după un boier ungur, Ștefan Keserő, întemeiază mănăstirea Prislopului în valea Hațegului. Mihaiu Viteazul zidește biserica din Ocna-Sibiului, care există până azi, și reîntemeiază mitropolia Belgradului.

Biserica din Scheiu, în Brașov, a fost întemeiată și mult ajutată și înzestrată de ambele principate române. Pe frontispiciul bisericii se citește până astăzi inscripțiunea scrisă în limba veche bulgărească (în anul 1599): «In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, începutu-s'a și ziditu-s'a această biserică cu ajutorul dumnezeesc, cu danile celor-va creștinii iubitori de Cristos și cu milostenia preapostolilor Domni ai Moldovei și ai Țării românești».

Din hrisovul lui Aron Vodă, domnul Moldovei, din a. 1594 rezultă, că biserica din Scheiu avea să primească regulat pe fiecare an câte 12000 aspri de argint; acest ajutor se confirmă din nou de către George Ștefan, domnul Moldovei prin hrisovul dat în Iași, anul 1652.² Danile făcute bisericii Sf. Nicolae din Scheiu consistau unele din moșii, vie, altele din mile de bani, privilegii și scuteli, formând și până astăzi proprietatea ei.

Petrașcu Vodă, fiul lui Mihaiu Viteazul, a dăruit bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului satul Mičenești din județul Ilfovului cu tot hotarul și toată ocina și din câmp și din pădure, nu cu scopuri politice, ci cum

se zice în cartea de danie din 1602, ca «să poată ținea preoții, diaconii și fricovnicii să slujească întru sfânta biserică ziua și noaptea și să se roage lui Dumnezeu» pentru sufletul lui și pentru toată creștinătatea.

Pentru susținerea mitropoliei ortodoxe române din Belgrad, Constantin Vodă Brancovean prin hrisovul din 1698 asigură o subvenție anuală de 6000 bani, iar prin hrisovul din 1700 îi dăruiește moșia Merșenilor în județul Argeș, care moșie mitropolia gr. o. a românilor din Ungaria a reclamat-o mereu și o reclamă și azi.

Constantin Brancovean a întemeiat la 1697, după rugămintea creștinilor, biserica din Făgăraș, care poartă numele său, în care și azi se face slujbă dumnezească pentru citorul ei. Și tot el a întemeiat și mănăstirea din Sâmbăta de sus cu o compoasă biserică, care azi zac în ruine. În afară de satul Sâmbăta de sus Constantin Brancovean mai avea în Ardeal și alte sate care formau proprietatea familiei Brancovean, precum satul Sâmbăta de jos, care l-a cumpărat de guvernatorul Ardealului George Bánffy, în galbeni de aur ungurești 1000; satul Poiana Mărului, care l-a cumpărat dela Nalaczi și Székely, apoi Cincul mic, locul dela Șomartin, satul Tamaș-Pataca din ținutul Hunedoare, care era pus zălog de George Bánffy drept taler 1000.³

Încă și în prima jumătate a secolului al XIX-lea biserica și școalele din Brașov s'au bucurat în ambe principatele române de drepturi reale consacrate de veacuri, cum reiese din hrisovul voivodului Grigorie Ghica din a. 1825.

Paralel cu relațiile politice ale Ardealului cu principatele române, s'a dezvoltat relațiile mai vechi și mai întinse ale bisericii gr. orientale din Ardeal cu biserica ortodoxă din principate.

Pe la mijlocul veacului al X-lea ducii maghiari Bulcsú și Gila (Gyula), convertiți la creștinism primesc și, boțez în Constantinopol, unele Gila (Gyula) ducând cu sine pe un monach cuernic, cu numele Jeroiteiu, patriarhul Teofilact l-a consacrat episcop pentru Turkia (Ungaria), care întorcându-se acasă pe mulți a dus dela eroarea barbarică la creștinism.

Astfel biserica creștină maghiară înainte de Sf. Ștefan, s'a format aproape

¹ Radu Greceanu: Viața lui Constantin Vodă Brancovean, p. 277—8.

² «A turkok (magyarok) — mond Kodrónos — mind általunk nem szűntek meg a romai birodalomba űni s azt pusztini, mely fővezérök Bulcsú Konstantinápolyba nem jött, ki is Konstantín császár által fogadtatva megkeresztelkedék. Ezután Gyula is, ki hasonlóan fejedelmök volt a turkoknak, a császári városba jön és megkeresztelkedik. Ez elvitt magával egy kegyességéről híres Hierotheosz szerzetest, kit Theophylaktosz, Turkia (Magyarország) püspökévé felszentelt. (Szabó Károly: A magyar vezérek kora p. 233).

în întregime sub influința spiritului bisericii răsăritene.⁴

Pe baza acestui fapt istoric patriarhia din Constantinopol și-a format și întemeiat apoi drept de jurisdicțiune asupra bisericii gr. orientale din Ungaria, un drept, care, după biserica maghiară dela Sf. Ștefan a trecut sub jurisdicțiunea Papei, patriarhia de Constantinopol l-a exercitat prin mitropolitul Țării românești ca exarch al său cu titlul de mitropolit al Ungro-Vlahiei,⁵ titlu canonic care îl poartă și azi mitropolitul primat al României. Aceste relații canonicale ale bisericii gr. o. românești din Țara românească și Ardeal se întăriră și recunoscură și de către regele Vladislav II în temeiul tratatului ce-l încheiă cu dânsul Radu al IV-lea la 1507, prin care acesta declară, că «predecesorii noștri au fost todeauna credincioși sfintei coroane și celor de fericită memorie regi ungari, și că țara noastră, (Muntenia) este numai o parte a domniei Ungariei».⁶

Sigismund Báthory recunoscu și confirmă în mod formal, prin tratatul ce-l încheiă la 20 Maiu 1595 cu Mihaiu Viteazul, mitropolitul Țării românești, care pe atunci avea reședința în Târgoviște, autoritatea asupra mitropoliei și bisericii române din Ardeal. Într'un punct din acest tratat se zice, că toate bisericile românești din provinciile lui Sigismund Báthory vor fi sub jurisdicțiunea sau dispozițiunea Arhiepiscopului de Târgoviște.⁷

Astfel Simeon Brancovici, protopopul Inelui (Borosfő) din comitatul Aradului a fost hirotonit prin presbiter și protopresbiter, iar după alegerea sa prin sobor și după recunoșterea principelui George II Rákóczi, la anul 1056 fu hirotonit ca mitropolit al Belgradului sub numele de Sava II Brancovici, de către mitropolitul Târgoviștei Ștefan, încurajat de episcopii Țării românești, precum în genere toți mitropoliții români ortodoci ai Ardealului, până inclusive la Atanușiu, care, după ce l-a hirotonit, la anul 1698 a trecut la unire, au fost hirotoniți de către mitropoliții Ungro-Vlahiei, cum arată condaica sfântă, ce se păstrează la mitropolia din București.

Principii Ardealului nu numai au recunoscut și întarit legătura ierarhică

⁴ A magyar ker. egyház sz. István előtt csak nem általánosan a keleti egyház szellem befolyása alatt alakult. (Farkas I.: Egyháztörténelem I. p. 261).

⁵ Metropolița Ungro-Vlahiei, Exarcha totius Ungariae. (V. Mangra: Ierarhia și mitropolia bisericii române p. 61).

⁶ A. D. Xenopol: Istoria românilor, t. II, p. 464.

⁷ «Omnes ecclesias valachiales in ditioisnue Serenitatis (Sigismund Báthory) existentes erunt sub jurisdicțiune vel dispozițiōne Archiepiscopi Tergovistensis iuxta ecclesiastici juris et ordinis illius regni dispozițiōnem, proveniēntis suae solitos et ordinarios percipere poterunt. (Hurmuzaki: Documente t. III, partea I, p. 212. Dr. Bunea: Vechile episcopii, p. 63).

⁸ V. Mangra: Mitropolițul Sava II Brancovici, p. 50.

a bisericii române din Ardeal cu biserica ortodoxă din Țara românească, ci înșși cu toate mijloacele au sprijinit și promovat cultura și literatura poporului român.

George Rákóczi, principele maghiar, dădu la 10 Octombrie 1643 decretul prin care scoase din bisericile românești limba străină, slavonă, și porunci să se introducă limba popoului, limba cea românească.¹⁰ Apoi înființă tipografie pentru tipărirea cărților românești.

Faptul acesta îl mărturisește mitropolitul contemporan Simeon Ștefan, în precuvântarea (predoslovie) adresată principelui Rákóczi dela Testamentul nou, tipărit la anul 1648 în Belgrad, unde zice: «Că văzând și înțelegând Măria Ta ca noi românii, cari suntem în țara Măriei Tale, nu avem nici Testamentul cel nou, nici cel vechiu, deplin în limba noastră, Măria Ta te-ai milostivit de ne-ai adus meșteri străini de ne-au făcut tipografie, și le-ai dat plată din vistierii Măriei Tale. Și pentru acest lucru bun și sfânt isite început din sfatul și din demnătura și cu chelciugul Măriei Tale, pentru aceea se cuvine să iașă supt numele și supt socinița și supt destoinicia Măriei Tale pomână neuitată în veci... etc.»¹¹

În expunerile de până aci am recamercat date și fapte istorice, prin care se evidențiază relațiunile prietenești și de alianțe ce au existat între maghiari și români în veacurile trecute, ca să tragem din ele învățăminte și îndrumări folositoare pentru prezent și viitor. Este foarte adevărat, că uneori ei s'au ridicat cu vrășnășie unii în contra altora, dar acestea au fost episoade trecătoare provocate prin intrigile altor neamuri sau în urma neînțelegerilor ivite între dânsii. Pentru că în definitiv adevărul roșit de contele Ștefan Tisza la Oradea-mare în 3 Martie 1910 rămâne adevăr nerăsturnabil: «Că atât maghiarii, cât și românii nu au nici o înrudire cu neamurile din sud-estul Europei, și că atât maghiarii, cât și românii sunt avizați la propriile lor puteri de conservare națională, că și unii, și alții trebuie să poze umăr la umăr pentru a rezistă puvoiiului neamurilor mult mai numeroase». S'a dovedit aceasta cu prisosință în actualul răboi mondial. Și România a plătit scump și amar greșala fatală de a nu fi înțeleas, că națiunea maghiară și română au o misiune comună providențială pe local unde se află, — cum zicea deputatul național Al. Roman.¹²

¹⁰ Quod sacro sanctum dei verbum iuxta sacros Bibliorum codices, tam dominice, quam alii diebus festis, tum in ecclesiis suis, tum ad funera, tum vero alibi ubicumque loco-um desiderabiliter, veraculitate sua lingua praedicabit, praedicaturque per quosvis alios quoque pastores procurabit, ac faciet. (T. Cipariu: Archiv pentru istorie și filologie, p. 629).

¹¹ Biana-Hodos: Bibliografie veche românească, p. 168.

¹² Al. Roman: Discursul roșit în camera ungăra la 13 Decembrie 1867.

¹ Dr. Bunea: Vechile episcopii p. 34.
² Documentele sunt publicate de Sterie Sînghe: Istoria bisericii Scheilor p. 173—176.

CASSA DE PĂSTRARE (REUNIUNE) IN SĂLIȘTE.

Prospect.

Adunarea generală ordinară, ținută la 28 Martie a. c., a decis urecarea capitalului social dela Cor. 500.000— la Cor. 1.000.000— recunoscând membrilor actuali dreptul de optare cu prețul nominal de Cor. 200— și Cor. 10— taxa la fondul de rezervă pentru atatea părți de fondare noi, câte părți de fondare sunt trecute pe numele lor în registrul membrilor.

Dreptul de optare cu prețul nominal de Cor. 200— și Cor. 10— taxa la fondul de rezervă îl au numai acei membri, cari și-au însușit acest drept până la termenul de 30 Iulie 1918, tot până la acest termen au să-și însușine dreptul de optare și erezii membrilor decedați respective posesorii părților de fondare vechi, având a-și legitima dreptul de proprietate al acestora. Transcrierea părților de fondare noi pe numele erezilor se poate expedia numai după predarea judecătorească a eredității și după primirea acestora de membri ai reuniunii.

Părțile de fondare neoptate de membri în drept până la 30 Iulie 1918 se vor vinde altor membri până la 31 Iulie 1918 cu prețul de Cor. 260—, iar de aici încolo și membrilor cu prețul de Cor. 300— din cari Cor. 60— respective Cor. 100— vor intra în fondul de rezervă.

Prețul părților de fondare se va vârsa în sensul §. 3 din statute în 5 rate treilunare egale și anume:

prima rată de 20%, și cvota la fondul de rezervă până la 15 Iulie 1918 a doua „ „ „ „ până în 15 Octombrie 1918, a treia „ „ „ „ 15 Ianuarie 1919, a patra „ „ „ „ 15 Aprilie 1919, a cincia „ „ „ „ 15 Iulie 1919.

Se pot plăti însă și mai multe rate deodată.

Pentru ratele solveite rebonifică institutul 4%, iar pentru ratele scadente socotește 5% interese.

Membrilor cari n'au vârsat la timp vre-o rată, li se adresează în sensul §. 3 din statute, câte o provocare cu termen de 30 zile, și dacă nici până la expirarea acestui termen nu vor vârsa ratele recerute, sumele plătite în contul părților de fondare vor intra în fondurile de rezervă, iar titlurile emise se vor anula, și sub aceiași numeri se vor emite alte titluri de părți de fondare. Anularea se publică în ziarle designate pentru publicările institutului.

Cu incepere din 1 Ianuarie 1920 părțile de fondare noi vor intra în toate drepturile și se vor bucura de toate favorurile părților de fondare vechi.

Părțile de fondare noi se vor dată cu 1 Iulie 1919, și vor avea coalele de cuponi cu incepere dela Nr. 10 cu anul 1920.

Săliște, în 10 Aprilie 1918.

Directiunea.

(84) 1-1

A viz.

În urma ordinului mai înalt, prin care se cere pentru nouă publicațiuni hârtie ce nu se află în provintă, am hotărât să scoatem revista «Oriental Român» în Budapesta. Deși materialul e gata, numărul prim va putea apărea numai în cursul lunei Mai c. Bogăția cuprinsului va echivala, — sperăm, — așteptarea, pentru care ne rugăm în vederea dificultăților tehnice.

Administrația și redacția rămâne și pentru viitor în Cluj și numai imprimarea și expediția se vor efectua în Budapesta.

Atragem atențiunea ceterilor asupra organului nostru, singur de acest fel la noi. Va avea o revistă politică, o tribună liberă pentru vederi opuse, revistă financiară și economică, arhiv istoric, un curier al damelor, revista științelor naturale revista revistelor, o cronică literară și artistică, un roman și un adaus muzical.

Avem satisfacțiunea de a saluta în jurul «Orientalului Român» toată garda scriitorilor și artiștilor de valoare ce ne-au mai rămas.

(87) 1-1

Redacția și administrația rev.
«Oriental Român».

Cancelaria tehnică

a lui

Mihail Iltu, priminginer alivc
Nagyseben-Sibiu, Str. Șaguna Nr. 8

Efectuește măsurări (orașe, domenii întregi, drumuri etc.) și compune planuri, prețuete păduri și domenii întregi, primește afaceri urbariale.

(15)

12—12

Redactor responsabil Dr. Gheorghe Comsa.

A apărut și se află de vânzare la
Librăria Arhidiecezană,
din Sibiu-Nagyseben.

Adolf Harnack.

Monahismul,

idealurile și istoria lui

trad. de

Dr. Gh. Comșa.

Prețul unui exemplar e 1 Cor.

cu porto postal, 1 Cor. 15 fil.

La «Librăria Arhidiecezană» în Sibiu—
: : Nagyseben, se află de vânzare : :

Biserica catedrală

dela

Mitropolia ortodoxă română în Sibiu.

Istoricul zidirii (1857—1906)

de

Dr. Ilarion Pușcariu,
Dr. E. Miron Cristea și Mateiu Voileanu.

Cu 24 ilustrațiuni și 3 faesimile.

Prețul 4 cor., plus 60 fil. porto recomandat.

A apărut și se află de vânzare la
Librăria arhidiecezană:

Despre caritatea creștinească.

Trei predici

de

Abatele Metodiu Zavoral.

Prețuri: 30 fileri plus 10 fileri porto.

Se vinde pentru scopuri culturale-filantropice.

La «Librăria Arhidiecezană» în Sibiu
: : Nagyseben se află de vânzare :

Casa dela Jerihon

omilii și cuvântări bisericești

de

Dr. Ioan Broșu.

Prețul: Cor. 6 + porto recom. 50 fil.

Concurs.

Pentru întregirea postului de paroh în parohia de cl. a Iașii Ostian, din acest protopresbiterat, devenită vacantă prin abdicarea fostului ei paroh, prin aceasta se deschide concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în «Telegraful Român».

Emolumentele împreunate cu acest post sânt cele fasionate în coala B. pentru întregirea dela stat.

Cererile de concurs instruite conform normelor în vigoare, sunt a se înainta subsemnatului oficiu în termenul sus indicat, și cu prealabila înconștințare a acestuia sunt cu poftiți a se prezenta la biserică în vreo Duminică sau sâmbătoare, ca să fie cunoscuți din partea poporului.

Cluj, la 20 Martie 1918.

Oficiul protopresbiterat ort. rom. al tractului Cluj în conțelegere cu comitetul parohial.

Tullu Roșescu,
protopop.

A apărut:

în editura Comisiunei administrative a tipografiei arhidiecezane

Rânduiala Liturgiei

Carte de rugăciune

pentru tinerimea gr.-or. ort. română

în care se cuprind: Rânduiala liturgiei; rugăciune de dimineață; rugăciunea sfinței Treimi; rugăciune către Dumnezeu Fiul; psalmul 60. «Miluete-mă Dumnezeu!» etc.; Simvolul credinței; tropar de evare; rugăciunea sfântului Kirim; rugăciunile mesei; rugăciune de toate zilele către Născătorul de Dumnezeu; rugăciune către sfântul Nicolae; rugăciune înainte de mărturisire; rugăciunile înainte de împărtășirea cu s. cuminectură ale marelui Vasile și Ioan guru de aur; rugăciuni după împărtășirea cu s. cuminectură; rugăciunile de seara și rugăciunea ciuzitelor cruci.

Se află în depozit spre vânzare la «Librăria arhidiecezană», și se vinde legată frumos, în coșdă roșie, cu 60 fileri.

Format plăcut, mic, pentru a se putea purta și în buzunar.

Revânzătorilor li se dă rabat 30%.

A apărut

în editura Comisiunei administrative a tipografiei arhidiecezane

Carte de rugăciune,

în care se cuprind: Rugăciune de dimineață; rugăciunea sfinței Treimi; rugăciune către Dumnezeu Fiul; Psalmlul «Miluete-mă Dumnezeu!», etc.; rugăciunile mesei; Simvolul credinței; rugăciune de seara; rugăciune către Dumnezeu Tatăl; rugăciune către Născătorul de Dumnezeu; rugăciunea sfinței cruci; rugăciune către domnul nostru Iisus Cristos și rugăciune la nenorociri și alte neozauri.

Se află în depozit spre vânzare la «Librăria arhidiecezană», și se vinde legată în coșdă roșie și vândă cu 40 fileri.

Format plăcut, mic, pentru a se putea purta și în buzunar.

Prețurilor, profesorilor și învățătorilor, la comanda de cel puțin 60 exemplare, pe lângă achitarea prețului sau expedarea cu ramburs, li se dă 20% rabat.

Este o carte de rugăciune foarte corectă și numai pentru trebuințele sufletului și ortodoxiei creștine, și ea, ca dar la copii, precum și pentru ocazii din reabot, add după cuprins, cât și după format și exterior.

A apărut și se află de vânzare la Librăria arhidiecezană în Sibiu:

Frumoasa din Nor

și alte povești

de

E. Hodoș.

Prețul 2-50 eor. + porto 80 bani.

A apărut

în editura comisiunei administrative a tipografiei arhidiecezane

Psaltirea bogată

tipărită în zilele Preșăntății împărat și rege Francisc Iosif I, sub îndrumirea și binecuvântarea înalt Preșăntății Domnului Ioan Metlanu, arhidiepiscop al bisericilor ortodoxe române din Transilvania și mitropolit al românilor de religieuna gr.-or. din Ungaria și Transilvania, cavaler al ordinului Francisc Iosif clasa I și al coronei de fer clasa II. Proprietar al crucii pentru merită, membru în casa magnaților etc. etc.

Se află în depozit spre vânzare la «Librăria arhidiecezană» și se vinde legată frumos în piele roșie, fără copci și ornament aurit, la mijloc cu sfânta cruce, cu 20 cor. scumpindu-se pielea, legată în pânză neagră și la mijloc imprimat o cruce, cu 15 cor. Revânzătorilor se dă rabat 10%. Tipar frumos cu litere latine, de calitate primă, și hârtie fină și trainică.

Editura și tiparul tipografiei arhidiecezane.